

Још једном о с.-х. занов(иј)етати (проблеми етимолошке праксе)

Марта Бјелетић

0. Један од загонетних глагола српског и хрватског језика, без паралела у другим словенским језицима, јесте глагол *занов(иј)етати*.

1. РСА даје исцрпну дефиницију његових значења: *зановѣтати*, *-òvĕtām* и *-òvĕĥĕm/зановијѣтати*, *-òвијѣтām* и *-òвијѣĥĕm* (некњ. ијек. *зановетати*) 'налазити свему мане, ситничарити, цепидлачити, закерати', 'причати, говорити о неважним стварима; говорити којешта, брбљати, наклапати, блебетати', 'збијати шалу, шегачити се, лакрдијати': Код Шумадинаца има по правилу много озбиљности и ретко се «ајначе» («ћалапраду», «зановетају»), као што је то често случај код правих динараца Цвијић, Не зановетај са мном ЦГ, 'говори у сну или бунилу, бунцати', 'ометати некога у каквом послу, узнемирујући га безначајним причама, питањима, примедбама, досађивати, сметати': Сад ли си нашао да ме зановећеш на овај гороглав, кад не знам ни како ми је име Вучитрн, док из РЈА сазнајемо да је посведочен од 17. века.

1.1. Потврде овог глагола доноси скоро сваки дијалекатски извор, уп. нпр. *зановѣтати* 'приговарати, досађивати приговарањем' сев. Шајкашка (Галетин 1980), 'замерати, бити незадовољан' Ченеј (Марић 2002), 'причати којешта', 'завитлавати, задириквати' Ускоци (Станић 1990–1991), *зановѣтат* 'досађивати сад с овим сад с оним захтевом' Дубровник (Бојанић–Тривунац 2002), *зановијѣтати* 'наклапати, досађивати причом': Не зановијетај, но причај како треба Прошћење (Вујичић 1995), 'причати којешта', 'не радити како треба', 'терати шегу с неким или нечим; измишљати' Ускоци (Станић 1990–1991), *зановијѣтати* 'id.', 'беспосличити, дангубити' Поткозарје (Далмација 2004), 'досађивати' Хан Кола (грађа ЕРСЈ), *зановијѣтат* 'мудровати, измишљати, будалисати' Васојевићи (Боричић 2002), *зановијѣтāt* 'досађивати причом, приговарати' Љуботињ (грађа ЕРСЈ), *зановѣтати* 'шалити се, траћити време, ленчарити' Кордун (грађа ЕРСЈ), *зановѣта* 3. sg. 'сметати, зановетати' Каменица код Ниша (Јовановић 2004), Тимок (Динић 1988), *зановѣта (се)* 'задржавати (се)': Не могу више да се зановитам с тебе, већ је прошло пладне Црна Река (Марковић 1986), *зановѣћам* 'зановетати': Не ме зановићај више, имам си грдну работу Лесковац (Митровић 1984)¹, 'задириквати, ометати у послу' Каштавар (грађа ЕРСЈ) итд.

1.2. Глагол има развијену лексичку породицу: именице *зāновѣт/зāновијѣт* (некњ. ијек. *зановет*) f. (ретко m.) 'приговор, замерка; незгода, тешкоћа', 'повод каквом зановетању; смицалица', 'шала, лакрдија' (РСА)², *зāновијѣт* 'зановетање,

¹ За *-и-* у корену уп. из истог извора *заповѣћам* 'заповедати'. Фонетски лик облика са *-и-* објашњава се на следећи начин: «У већем делу говора ове [призренско-тимочке] групе налазимо продуктивну формацију итеративних глагола с променом коренског *e* у *и*: *огрибам, истриса*» (Ивић 1985: 115).

² Уп. и *зāновѣст/зāновијѣст* 'приговор, замерка; незгода, тешкоћа' (РСА).

досађивање, шала' средња Далмација (RJA)³, *з̄ановѣтка/з̄ановијѣтка* (некњ. ијек. *зановѣтка*) 'зановѣт': То су женске зановѣтке, 'проблем који је тешко решити, загонетно питање' (РСА), *зановѣтало/зановијѣтало* (некњ. ијек. *зановѣтало*) 'онај који зановѣта, цепидлака, ситничар, закерало; онај који много говори, гњаватор', 'спадало, лакрдијаш': Бијаше највећи објешењак у мјесту ... зановијѣтало, забадало и подваљивач Дончевић (РСА), *зановѣтало* 'онај који зановѣта' бачки Буњевци (Reić–Bačlija 1990), Дубровник (Бојанић–Тривунац 2002), *зановијѣтало* 'id., беспосличар' Поткозарје (Далмација 2004), *зановѣталац/зановијѣталац* (некњ. ијек. *зановѣталац*) 'в. зановѣтало' (РСА), *зановѣталица/зановијѣталица* (некњ. ијек. *зановѣталица*) 'id.' (РСА), *зановѣталица* бачки Буњевци (Reić–Bačlija 1990), *зановѣтавац* Дубровник, *зановѣтавица* *ibid.* (Бојанић–Тривунац 2002), *зановѣт̄ач/зановјѣт̄ач* (некњ. ијек. *зановѣтач*) (РСА), *зановѣт̄иш/зановјѣт̄иш* (некњ. ијек. *зановѣтаиш*) (РСА), *придеве з̄ановѣтан/з̄ановијѣтан* (некњ. ијек. *зановѣтан*) 'који задаје много посла, замѣтан; замршен, компликован, тежак': Гладне дружине много а риба већином ситна и зановѣтна па је никако начистити и насмоћи Машић, 'досадан, непријатан', 'загонетан, тајанствен' (РСА), *з̄ановијѣтан* 'досадан; шалѣив': Он је зановијѣтан и чудноват чојк Лика (RJA), *з̄ановитан* 'дангубав, пипав, за који треба много времена' Црна Река (Марковић 1993), *зановѣтљив/зановјѣтљив* (некњ. ијек. *зановѣтљив*) 'који често зановѣта' Книн, Вол је пуно зановѣтљив у 'рани Пољица (РСА) и прилоге *з̄ановѣтно/з̄ановијѣтно* (некњ. ијек. *зановѣтно*) 'замѣтно, тешко; досадно, непријатно' (РСА), *зановѣтли/зановјѣтли* 'зановѣтно' Мостар (РСА).

1.3. Забележене су и мање или више измењене варијанте глагола *занов(и)јѣтати*: *заневѣтати* 'водити празне разговоре, заговарати, зановѣтати' Лесковац, 'нарицати, запѣвати' Босна (РСА)⁴, *занијовѣтати* 'причати којешта', одатле *занијовѣт̄ање* Ускоци (Станић 1990–1991), *новѣтати* 'приговарати, закерати, зановѣтати', одатле *новѣт̄ање* 'приговарање, закерањем зановѣтање' Шимић (РСА), *заковијѣтати* 'причати неvezано, којешта, зановѣтати': Они су читаво вријеме заковијѣтали Ускоци (Станић 1990–1991).

1.4. Није сасвим јасно да ли, упркос потпуном фонетско-морфолошком поклапању, овој породици припадају и следећи облици (в. § 6.3.): *з̄ановѣт/з̄ановијѣт* f. (ретко m.) 'назив за врло разгранат род биљака *Cytisus* (чије су неке врсте познате по томе што садрже опојни алкалоид цитизин)': ... ово рашће може у неким приликама стоци да шкоди (семе садржи цитизина ...), то наговјешћује и име зановѣта Панчић, Зановѣт и јасен ... служе као «листочек» за стоку Братоножићи, 'жутилица, *Genista*, *Genista tinctoria*' Симоновић (РСА), *з̄ановијѣт* 'смеса свакојаке шуме добре за пашу' Херц. (RJA), *з̄ановѣтан/з̄ановијѣтан* 'који се односи на биљку зановѣт' (РСА), *зановѣтина/зановјѣтина* 'назив за род биљака *Cytisus*; зановѣтна шикара, зановѣтно жбуње' (РСА), *зановѣтница/зановјѣтница* 'једно стабло, грм зановѣти; (у мн.) зановѣтна шикара, зановѣтина': Има онуда доста зановѣти, ма нема

³ Именица је потврђена од 16. века (RJA).

⁴ Није јасно спада ли овамо и *занавѣтати* 'изговарати нејасно, нечисто поједине гласове', 'не говорити истину, лагати' Врање (РСА).

ни једна стара зановетница Трешњево, Враћите се ако не мислите да оставите цријева по оввијех зановетница Павићевић, ЦГ (РСА), *зѧновѧтѧѧк/зѧновијетѧѧк* ‘лисник од зановети’: Кад се стог сијена или лисник шумовак, јасеновак или зановетѧѧк начне, каже се «развршио се» Кучи (РСА).

2. Проучавајући глаголе на *-ати* са двојаком презентском основном, Милановић је посебну пажњу посветио глаголу *зановетати*, али је могао да констатује само следеће: «чини се да је по гласовном саставу ово сложена глаголска реч, с префиксом у првом делу, иако је јасно да то није, јер у језичком осећању недостаје глаголски део такве сложенице. *Зановетати* је, дакле, јединствени глагол имперфективног вида, који се само као такав и осећа» (Милановић 1977: 179). Милановић је, међутим, уочио кључни проблем овог глагола – немогућност да се поуздано утврди да ли је у његовом саставу било *ѣ* или није. Он наводи читав низ примера у којима ијекавски писци (нпр. М. Миљанов, Стј. М. Љубиша, Св. Ћоровић, И. Ћипико, Н. Бартуловић, Ј. Козарац) користе овај глагол у екавском облику, али напомиње да неки од њих (нпр. Ћоровић, Ћипико и Козарац) употребљавају облике ове речи и у ијекавском изговору.⁵ И закључује: «Ови и овакви примери чине још загонетнијом појаву екавског рефлекса у облицима овог глагола код поменутих писаца, а сигурно је да нису у питању само они... Зато се засад морамо задовољити самом чињеницом – да је то, у ијекавским говорима, један екавизам више, који се врло ретко јавља, при чему има и недоследности и колебања» (op. cit. 181–182).⁶ Његову тврдњу поткрепљују и поједини примери из материјала изложеног на почетку рада.⁷

2.1. Милановићев став деле и састављачи РСА, који уз сваку екавску потврду из ијекавског извора стављају коментар типа: «некњ. ијек. *зановетати*» (в. § 1. и 1.2.). То практично значи да они претпостављају изворно *ѣ* у глаголу.

2.2. Скок, међутим, мисли другачије: «Према *зановѧтат* (Љумбарда) чини се да је *-е-* старије, а *-ије-* у Вука да је псеудојекавизам. Ако је тако, онда је *-етати* као у другим глаголима ономатопејског подријетла, тип *тrepетати*» (Skok 1971–1974, 2: 527 s.v. *nòvĕt*).

2.3. Тако се већ оцртавају два могућа правца у тражењу крајњег порекла глагола *зановетати*, која подразумевају и његово различито творбено рашчлањавање.

3. Пођимо од Скокове опције. По њему, глагол *зановетати* је деноминал од именице *зановет* f. ‘биљка *cutisus*, жучица’, ‘сметња, досада’, која је пак изведена префиксом *за-* од *нòвѧт* m. ‘завој, кривудање’⁸. Иако констатује да је порекло

⁵ Уп. паралелну употребу облика *зановетати* и *зановијетати* (пored измењених *занијоветати* и *заквијетати*) у Ускоцима.

⁶ У новије време питањима рефлекса јата бави се Миодраг Јовановић, уп. нпр. његов прилог: Стални и повремени екавизми у слоговима са кратким јатом у црногорским говорима, *Ријеч* 11/1–2 (2005), 55–74. Нажалост, он у овом раду не помиње глагол *занов(и)јетати*.

⁷ Уп. нпр. буњевачки облик *зановѧтат* (Reić–Bačlija 1990), са *e* уместо регуларног *u* у корену, pored *zavĕt* ‘свечано обећање, заклетва’ (< **zavĕť*), *zavĕtovat* (ce) ‘обавезати (се) заклетвом, заветовати (се)’ (ibid.).

⁸ Ова слабо потврђена и ареално ограничена именица могла би бити прерада домаћег израза *на ново* [пут се пење и ломи на ново ...] према итал. *nuovo nuovetto* ‘нов новцат’, уп. и сплитски израз *нови новенти*, *нове новенте* ‘id.’ (в. Vinja 1998–2004, 2: 218 s.v. *novĕnti*). Она највероватније нема везе

целе групе речи нејасно, Скок помиње два могућа решења (додуше без експликације): од придева *нов* или од ие. корена **nāu-/*nāu-/*nū-* ‘мучити до изнемоглости’ (Skok l.c.).

3.1. Ову потоњу претпоставку, коју је заправо први изнео Даничић⁹, прихвата и даље разрађује Варботова. Она доводи разматране с.-х. лексеме у везу са словачким речима у којима се издваја основа *zanov-*: *zanovit' sa* ‘ражестити се, окорети, постати упоран’, *zanovitý* ‘тврдоглав, упоран’, *zanoves* и *zanovit* ‘тврдоглавац’, *zanovovati* ‘жестити се’, *zanovitost* ‘бездушност, тврдоглавост’.¹⁰ Поређењем значења с.-х. и слч. речи ауторка долази до закључка да значење ‘завој, кривудање (пута)’ представља секундарну конкретизацију општијег значења ‘сметња, досада, тешкоћа’, те да семантички комплекс анализирание словачко-српско-хрватске лексичке групе указује на њену припадност ие. гнезду **nāu-/*nāu-/*nū-* које је означавало ‘спору смрт као последицу старости, истрошености, мучења итд.’. Словенске творевине које припадају овом гнезду имају коренско *a* (**naviti* ‘замарати’, **navь* ‘мртавац, душа умрлог’)¹¹ или у (**nyti* ‘патити, туговати’)¹², тј. одражавају дуг ие. вокализам. Ако основа (*za*)*nov-*, која се јавља у с.-х. и слч. језику, припада овом гнезду, њено *o* потиче од ие. **ə*, тј. одражава степен редукције.

3.1.1. Анализирајући разматране облике са творбеног и хронолошког становишта, ауторка закључује да су најстарији, вероватно, слч. глагол *zanovit' sa* и с.-х. именица *zānovēt*, на основу којих је и на псл. нивоу могуће реконструисати глагол **(za)noviti (se)* ‘уморити се, укрутити се, обамрети’ и именицу **zanovetъ* ‘умор, мучење’. Глагол *зановетати* је несумњиво секундарно образован по аналогији са ономотопејским глаголима, након губитка етимолошког значења именице *зановет*. Од с.-х. именица на *-et* мушког и женског рода (*новет*, *зановет*) старији је вероватно облик женског рода, будући да се *-et* у мушком роду обично односи на називе појава које се опажају чулима (типа **lepetъ*, **trepetъ*) и у конкретном случају може стајати у вези са каснијим значењем именице (‘брбљање’). Ако је Скок у праву да је у суфиксу *-et* првобитно било *e*, онда с.-х. *zānovēt* претпоставља псл. суфикс **-etъ*. Али како је то «секундаран» суфикс, именица **zanovetъ* може бити само у посредној вези са глаголом **zanoviti* (деталније в. Варбот 1975: 30–32).

3.2. Међутим, ако Скок није у праву сматрајући облике са *-ије-* секундарним псеудојекавизмима, онда се и тумачење засновано управо на тој његовој тврдњи

са много распрострањенијим глаголом *занов(и)етати*, осим што су се ове две речи у изразу на *зановет* укрстиле. Другачије Варбот 1975: 31 (в. § 3.1.).

⁹ О корену *ни* (2) ‘обртати, обарати, клонути’, Даничић каже: «самогласно се шири у *ai*, од чега у словенским језицима пред самогласним бива *ov*: значење ‘обртати се’ приближује се к значењу ‘извијати’, а значење ‘клонути’ приближује се к значењу ‘пренемагати се’: *zānovijet*, *zanovijetati*, *zanovijetalo*, *zanovijetāi*. Поредим са *навь* (*morbus*), чеш. *unaviti* (*fatigari*), стел. *оунывати* (*animum despondere*)» (Daničić 1877: 121).

¹⁰ Није јасно спада ли овамо рус. дијал. *зановѣтъ*, *-ишъ* ‘умазати, испрљати нешто ново, чисто’, ‘дати одушка, олакшати срце’ [с напоменом да је значење нејасно] (СРНГ).

¹¹ Уп. ЭССЯ 24: 11–12 s.v. **naviti (se)* II, 43–44 s.v. **navьka*, 49–52 s.v. **navь*, 52 s.v. **navьсь?*, 52–53 s.v. **navььъ*, 53 s.v. **navьнъьъ*, 61–63 s.v. **navьскъ(ьъ)*, id. 28: 112 s.v. **obnaviti se*.

¹² Уп. ЭССЯ 26: 66–67 s.v. **nyti*, 67 s.v. **nytkъ*, **nyтье*, 68 s.v. **nyvьъ*, такође 49 s.v. **nutiti (se)*.

доводи у питање. Осим тога, семантички се поменути слч. и с.-х. облици прилично разилазе, па њихово заједничко свођење на ие. корен са значењем ‘мучити до изнемоглости’ није сасвим убедљиво¹³.

4. Са друге стране, значења глагола занов(и)јетати (‘приговарати’, ‘брбљати’, ‘шегачити се’, ‘бунцати’, ‘досађивати, сметати’) далеко су ближа псл. корену **vēt-* ‘говорити’, на који Скок фактички своди овај глагол помињући га у одредници *viјѣсе*: «Сложеници типа *наговѣјестити* одговара придев *разговѣјетан* (*не-*), с апстрактумом *разговѣјетност* (*не-*) и именица *зановѣјет* т. ‘сметња, досада’, ‘*cutisus*, жучица’, *зановѣјетати*, *-новѣјетām* *imprf.* (Вук) ‘*blaterare*’, одатле радне именице на *-аш*, *-ало*, *-алац зановѣјетāmш*, *геп. -аша* = *зановѣјеталац*, *геп. -аоца* = *зановѣјетало*. У оба случаја префикс је растављен партикулама *го*, *но*» (Скок 1971–1974, 3: 590). Дакле, овде се наводе искључиво ијекавски облици, при чему се Вуков пример уопште не коментарише. За разлику од пређашњег тумачења, према којем се у глаголу издваја префикс *за-*, корен *-нов-* и суфикс *-етати*, у овом случају Скок имплицира постојање префикса *за-*, партикуле *но* и основног глагола *вијетати*.

4.1. И заиста, овај глагол је широко заступљен у црногорским говорима, уп. *вијетати*, *вијетām* ‘обећавати, обетавати’: Вијетај му три товара блага! – Вијета му богом посестримства – Од невоље вијетај му кумство! ЦГ (Вук; РЈА), *вијетат*, *вијетām* ‘говорити, причати [овде и даље проред М. Б.] планирајући нешто’: Три године вијетам да ојдем у Пећ, но никако да се наканим – Вазда нешто вијетају, ал не чине ништа Васојевићи (Стијовић 1990), *вијетат* ‘обећавати’ Бјелопавлићи (Ћупић 1977), *вијетām*, *вијетām* ‘нудити, обећавати’: Кумство му је вијетā само да не каже е и он био ш њима Загарач (Ћупић 1997), *вијетām* (о кумству) Стара ЦГ (Пешикан 1965), *вијетām* ‘већати; обећати’ Црмница (Милетић 1940: 472).¹⁴

4.1.1. Он припада породици псл. глагола **vētiti*¹⁵. Скок, тумачећи глагол *обѣтати* *imprf.* као деноминал од *обѣт* т./ф., ик. *обит* ‘*promissio, votum*’ < *ob* + *vētъ*, додаје да се сам глагол без префикса *об-* очувао у Црној Гори: *вијетати*, *вијетām* *imprf.* ‘обрицати’ Вук (Скок l.c.).

4.2. Припадност глагола зановетати разматраној породици посредно би могли потврђивати облици зановѣтиште ‘место где су се људи заветовали’¹⁶. Има по Пчињу зановетишта, понегде још постоји крс, људи се зановетали Брање и зановѣтан ‘заветан’: Његови су били зановетани чак у Свети отац *ibid.* (Златановић 1998)¹⁷, уколико сами нису настали под утицајем глагола зановетати.

¹³ Семантички би овамо евентуално спадали придев *зановетан* ‘заметан, компликован; досадан, непријатан’ и прилог *зановетно* ‘заметно, тешко; досадно, непријатно’.

¹⁴ У РСА су раздвојени глаголи *вијетати*¹ ‘обећати, понудити (често у вези с кумством)’ и *вијетати*² ‘већати, договарати се, саветовати се’.

¹⁵ Уп. **ǰzvētiti*, **ǰzvētъ* (ЭССЯ 9: 94), **navētiti*, **navētъ* I, **navētъje*, **navētъnikъ*, **navētъnъ(jъ)* (id. 23: 229–231), **obvētiti* (*se*), **obvēt(j)anъje*, **obvēt(j)ati* (*se*) (id. 31: 30–33), **obvētъ*/**obvētъ*/**obvēta*, **obvētъnical*/**obvētъnikъ* (34–37) итд. Уп. и Фасмер 1986–1987, I: 305–306 s.v. *vet*; БЕР I: 138 s.v. *vētam* (*ce*); Machek 1968: 687 s.v. *vētiti* 2; Bezlaј 1977–2007, 4: 396 s.v. *zavēt* II, id. 3: 348–349 s.v. *svēt* II.

¹⁶ Уп. уобичајено *завѣтиште/завѣтѣиште* ‘id.’ (РСА).

¹⁷ Уп. облике без елемента *-но-*: *завѣћан* ‘онај који се уздржава од нечега’: Милутин није био завѣћан, радео је и у недељу и у светак, *завѣћа* 3. sg. ‘уздржавати се од нечега’: Она много завѣћа, свима доса-

4.2.1. У прилог творбеном рашчлањавању на *за-но-в(и)етати* говорила би и ускочка потврда *за-ко-вијетати*, у којој се уместо елемента *-но-* јавља експресивни префикс *ко-* (в. § 1.3.).

4.3. Елемент *-но-* Скок тумачи као партикулу која стоји између префикса *за-* и основе *вијетати* (Skok 1971–1974, 3: 590). Међутим, у одредници *pòvĕt*, у којој предлаже сасвим другачије тумачење, он наводи Гриненталово мишљење да је *-но-*, у ствари, показна заменица која раставља префикс од основе (Skok 1971–1974, 2: 527).

4.3.1. Гринентал заправо разматра словенске композитне глаголе који у себи садрже заменице: чеш. *ondati*, буг. *о̀но̀ждам*, с.-х. *о̀но̀дѹти*, слн. *onegati* итд., илуструјући овакав вид творбе, између осталог, и глаголом *(за)новѣтати*, у којем такође издваја заменицу *(о)но* (Grünenthal 1932: 380).

4.3.2. И Скок тумачи с.-х. глагол *о̀но̀дѹти* на сличан начин, видећи у њему *verbum vicarium* настао од синтагме с показним придевом и глаголом *дјети* (Skok 1971–1974, 2: 556–558 s.v. *о̀н*)¹⁸. Посебно је занимљива чињеница да Вукова потврда овог глагола из Доброте и Рисна има управо значење ‘зановетати’ (Skok 1971–1974, 2: 557)¹⁹.

4.4. Дакле, ако прихватимо Гриненталово тумачење, глагол *(за)новетати* могли бисмо, по узору на синтагме **о̀но̀ дѹти*, **о̀но̀ дати* итд., свести на **о̀но̀ вѣтати* или, можда, пре на **за о̀но̀ вѣтати* ‘непрестано [итератив!] се у говору [вѣт-] враћати на једну одређену ствар, хватати се за оно’. Према **в(ј)етати* у *об(ј)етати/-ћати* – *вијетати/-вѣтати* је итеративно дужење, уп. *пјѣвати* : *зан(иј)ѣвати*. Када се структура у језичком осећању замаглила, могло је доћи до реанализе којом је *-(иј)етати* поистовећено са суфиксом итератива на *-етати* (Скоково *трѣпѣтати*), где није било јата, мада је ту нагласак различит. Са истим нагласком уп. значењски блиско *авѣтати* ‘говорити којешта, булазнити’ < *авѣтѣт* ‘id.’ (EPCJ 1: 50 s.v. *авѣт*), *гњѣвѣтати* ‘гњавити, dosaђивати (причом)’ (РСА).

5. Мање вероватном чини се сложеница **заново-вѣтати*, али она нас доводи до последњег (тачније првог) Скоковог предлога за решавање порекла глагола *занов(иј)етати*, тј. до придева *нов* (в. § 3.). Наиме, могао би се претпоставити глагол *зановити* у значењу **‘узек изнова почињати исту причу’* (додуше, такво значење код овог глагола није посведочено ни у РСА, ни у РЈА), у ком би случају облик *зановијетати* био псеудојекавизам настао наслањањем на *вијетати*.

5.1. Ова интерпретација има и ту предност што допушта да се *занов(иј)ет* ‘Cytisus’ објасни као изведеница на *-тъ* (тип **bolgoděť*, Vaillant 1974: 688) од интранзитива **zanověti*, уп. с.-х. *зановити* ‘пустити корен, примити се (о пресађе-

дила с то завѣћање, ‘празновати’, *завѣћина* ‘заветина’ све Црна Река (Марковић 1986). Занимљиво је ипак да у Црној Реци глагол *зановетати* има лик *зановѣта (се)* 3. sg. ‘задржавати (се)’, уп. и горепоменуте потврде *зановѣта* ‘сметати, зановетати’ Каменица код Ниша, Тимок, *зановѣтам* ‘зановетати’ Лесковац (в. § 1.1.).

¹⁸ О творевинама овог типа в. још и Machek 1968: 414–415 s.v. *on*; БЕР 4: 888–889 s.v. *о̀но̀дѹ*; Bezlaј 1977–2007, 2: 249 s.v. *onegaviti* итд.

¹⁹ О осталим значењима овог глагола в. Skok l.c.; РСА 17: 695–696; Московљевић 1937: 176–179.

ној биљци, калему): Пресађена воћка, калем, чокот занови тј. прими се, потеря (РСА), будући да је зановет коришћена и за «листочек»²⁰ (в. § 1.4.).

6. Тако долазимо до још једног од нерешених проблема везаних за разматрању лексичку групу, а то је однос фитонима занов(и)јет према породици глагола занов(и)јетати.

6.1. Народна етимологија довела је у везу ове две лексеме, што се најбоље види из примера који илуструје једно од горенаведених значења глагола, тј. 'говорити у сну или бунилу, бунцати': Будимска је краљица прела у недјељу, пак сам ... јој зановјет, невесиљ и забуницу траву под нос метнула, па је побудалила, зановјета и збуњена је НПр (РСА). Овде се заправо ради о етимолошкој магији, какве доста има у љубавним народним песмама, уп. нпр.: Милодуа, да се милујемо; / Калопера, да ме не отера; / Љубичице, да ме свагда љуби; / Каранфила, да се не карамо; / Чубра цвећа, да ме добро чува; / Босиока, да м' не смеће с ока; / А невена, да му срце вене; / Самдокаса и околочепа (Вук I: 645).

6.2. Међутим, са становишта етимолошке науке, овај однос није до краја разјашњен. Сам Скок, који у досад цитираним одредницама увек напоредо наводи фитоним и глагол, што би сугерисало да их сматра генетски сроднима, у одредници *zānovijet* по први пут одређује природу тог односа: «У хрв. се о сјећала као апстрактум од зановијетати...» (Skok 1971–1974, 3: 642), заснованог, како изгледа, само на паретимолошком наслањању фитонима на глагол.²¹

6.3. Додатно оптерећење представља чињеница да ни сам фитоним, који се јавља у низу словенских језика, у различитим варијантама, нема јединствено решену етимологију. Најчешће се изводи из лат. *genista*, срлат. *janesta* (Berneker 1908–1913: 439; Bezljaj 1977–2007, 2: 218 s.v. *negnōj*; ЕСУМ 2: 264 s.v. *zínovatъ* итд.), у шта сумња Сној, одређујући његово порекло као нејасно (в. Bezljaj 1977–2007, 4: 389 s.v. *zānovet*). Ређе се допушта могућност домаће творбе типа **za-nova*, будући да се *Genista tinctoria* бере за време младог месеца (Machek 1968: 216 s.v. *janovec*), што се у ЕСУМ l.c. третира као народна етимологија. Варбот 1975: 32–33 своди фитоним на исти корен **nāu-/nāu-/nī-* као и глагол занов(и)јетати, док Лома у њему види сложеницу *zāno-věť*, чији је први део у вези са *zona* 'шупље зрно жита'²² < пие. **ken-/kon-* 'празан', а други са стсл. *větvъ*, рус., буг. *ветка* 'грana', псл. **vitva* 'врба' (Лома 1990: 94–95).

7. Резимирајући све што је речено морамо констатовати да глагол занов(и)јетати још увек не може добити коначно, недвосмислено тумачење. Највећу препреку томе представља немогућност да се утврди да ли је у његовом саставу примарно било *ě* или није, од чега даље зависи и творбено рашчлањавање глаго-

²⁰ *Листочек/листочек* 'део шуме уређене за повремено сасецање грања и садевање лисника за исхрану стоке': Они су се прикрадали селу и шуљали кроз један листовек грабовине и зановети, 'сеча, сасецање грања за лисник' (РСА).

²¹ Да нема јединственог става о односу фитонима према породици глагола занов(и)јетати види се већ и из третмана именице занов(и)јет у референтним реченицама. Тако је у РСА то једна одредница са два значења, док су у РЈА издвојена два хомонима: зановијет 'зановетање, задиркивање, досађивање' и зановијет 'биљка'.

²² Уп. *зџна* 'закржљала, јалова житарица (обично зоб, јечам или просо)' Бачка, Лика (РСА).

Machek 1968: Machek, V., *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1968².

Peić-Bačlija 1990: Peić, M. – Bačlija, G., *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Novi Sad – Subotica.

РЈА: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1–23, Zagreb 1880–1976.

Skok 1971–1974: Skok, P., *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1–4, Zagreb.

Vaillant 1974: Vaillant, A., *Grammaire comparée des langues slaves* 4. La formation des noms, Paris.

Vinja 1998–2004: Vinja, V., *Jadranske etimologije*, 1–3, Zagreb.

ла. Овој недостајућој карици придружује се и нејасан однос глагола према фитониму *занов(и)ет*, који ни сам нема јединствено прихваћено објашњење. Тако је пред нама заправо «једначина са две непознате», која се лако решава у математичкој теорији, али у етимолошкој пракси представља непремостив проблем.

7.1. Пример глагола *занов(и)етати* још једном нам показује колико је етимологија зависна од података које пружају остале лингвистичке дисциплине, као што су дијалектологија, историјска фонетика, морфологија, творба, семантика итд. Потпуност и поузданост њихових налаза неопходан су предуслов да етимологија, као синтеза и сублимација бројних лингвистичких достигнућа, и сама оствари свој циљ. У ситуацијама када неки од кључних фактора нису познати, чак и у случају када се ради о једноставним речима, етимолошки проблем може бити решен само на основу интуиције.

S.-Cr. *zanov(ij)etati* revisited (problems of etymological praxis)

The paper deals with S.-Cr. verb *zanov(ij)etati* impf. 'to grumble'. The three hitherto existing etymological solutions (deriving it from PSl. **(za)noviti (se)* 'to get tired', from PSl. **vētati* 'to talk' and from S.-Cr. *nov* 'new') are discussed and it is concluded that the verb *zanov(ij)etati* still cannot be given a final etymological interpretation. The principal obstacle in the way to solving this problem lies in the fact that the dilemma whether the original form featured the vowel *-ě-* or not, which conditions formal segmentation of the verb, cannot yet be eliminated. The overall complexity of this matter is aggravated by the obscurity of the relation between the verb analysed and the phytonym *zanov(ij)et* 'Cytisus' which, in its turn, does not have an unanimously accepted explanation.

Институт за српски језик САНУ
Кнез-Михаилова 36, 11000 Београд, Република Србија
marta.bjeletic@sanu.ac.rs